

Annona Nova X.

A Kerényi Károly Szakkollégium évkönyve

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Kerényi Károly Szakkollégium
Pécs, 2019

Szakmai lektorok:

András Csaba, Bosák Levente, Füzér Katalin, Kisantal Tamás,
Mohácsi Balázs, Milbacher Róbert, Orbán Jolán, Szabó János

A kiadvány a *Nemzeti Tehetség Program* támogatásával jött létre
NTP-SZKOLL – 18-0050

Kiadó: Kerényi Károly Szakkollégium
Felelős kiadó: András Csaba

Szerkesztő: Fenyő Dániel

Olvasószerkesztők

Árvai Attila, Csapó Gyöngyvér, Császár Andrea Mária,
Csondor Soma Karácsonyi Krisztina, Kovács István,
Radnai Dániel Szabolcs, Rétfalvi P. Zsófia, Simor Kamilla

Borítóterv: Simor Kamilla

Borítófotó: Kömüves Dániel

Nyomdai előkészítés és kivitelezés
Virágmandula Kft.

ISSN: 2061-4926

© A szerzők, 2019
© A szerkesztők, 2019

Minden jog fenntartva.

Tartalomjegyzék

Pálfi Eszter: Előszó	7
Kömüves Dániel: Szomszédság és városrésztől alkotott kép a Zsolnay Kulturális Negyed környékén	11
Csapó Gyöngyvér: A machiavellizmus és az érzelmi intelligencia kapcsolatának feltárása	25
Bacsa Ildikó Eszter: A Tanácsköztársaság szimbolikus politikája plakátokon keresztül	45
Fenyő Dániel: „Állandó ingerkedés” – Leleplezések Erdély Miklós <i>Verzió</i> című filmjében	61
Csondor Soma: A fájdalom rétegei – A traumaábrázolás polifóniája Borbély Szilárd <i>Az Olaszliszkai</i> című drámájában	75
Horváth Cintia: „Értelmezzék, ahogy akarják” – Julian Barnes <i>A világ története 10 és 1/2 fejezetben</i> című regényének történelemkonceptiója	91
Gaál Gabriella: <i>Pertu VS Pertu</i>	105
Horváth Kálmán Péter: Kivirágzó jácintok – Egy queer költő hangja, recepciójának hagyománya	115
Radnai Dániel Szabolcs: Eötvös Károly és a Balaton nemzetiesítése	129
A Kerényi Károly Szakkollégium tagjai a 2018/2019-es tanévben	153
A Kerényi Károly Szakkollégium mentorai a 2018/2019-es tanévben	154

Szomszédság és városrésze-ről alkotott kép a Zsolnay Kulturális Negyed környékén

Bevezetés

A 2010-es évben Pécs az Európa Kulturális Fővárosa címet viselte Essen és Isztambul mellett. A városi közgyűlés 2005-ben fogadta el az ehhez kapcsolódó pályázatot, amely Pécs kulturális értékeinek kiaknázását és fejlesztését szolgálta. A pályázat egyik fő eleme a Zsolnay Kulturális Negyed kialakítása volt a régi Zsolnay-gyár területén. A negyed célja „elsősorban nem a környezetére irányuló felhúzó-hatás, hanem a benti sűrű, kreatív közeg létrehozása azáltal, hogy a negyed egyszerre helyszíne termelésnek és fogyasztásnak, elegye sokféle alkotó, szórakoztató és oktatási funkciónak”.¹ A belváros és a negyed közötti „fejletlen, leromló, heterogén építészeti elemeket tartalmazó városrész újjáélesztésére irányuló, nagyméretű beruházás”² a Kodály Központ, illetve a Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont megépítésével valósult meg.

Bár a Zsolnay Kulturális Negyed kialakításával az elsődleges cél nem a környező terület integrációja volt, a közeli nagy projektek révén mégis változnia kellett volna a városrész állapotának és megítélésének. A területtel kapcsolatos ellentmondásokra a 2013-as Peer Gynt Projekt is rámutat: „A nyugat-európai színvonalat elérő épített környezet és szolgáltatási paletta, valamint az ezek környezetében élő társadalmi csoportok szociális, foglalkoztatási, lakhatási, kriminalizációs problémái erőteljes kontrasztban állnak egymással. Indokolt olyan

¹ TAKÁTS József, *A határtalan város. Európa kulturális fővárosa – Pécs, 2010*, (Pécs: Európa Centrum Kht., 2005), 54.

² Uo., 54.

városfejlesztési program elindítása, mely a helyi társadalom integrációját elősegíti”.³

Mindezek alapján adódik a kérdés, hogy napjainkban vajon milyen a kapcsolat az olyan lakók között, akik a környéken kontrasztban állnak egymással? Vajon ők is olyannak látják-e saját környezetüket, ahogyan azt a különböző projektek és a város többi lakója képzelel? Milyen a környékről alkotott képe az itt lakóknak? Hogyan látják, érzékelik a környéket a város többi részéhez viszonyítva?

A kutatott területet a Major utca – Farkas István utca – Felsővámház utca – Zsolnay Vilmos út négyszögében határoztam meg. Komplexebb képhez és eredményekhez jutnánk, ha a terület tágabb környezetét is feltérképezhettük volna, de a lehatárolt terület önmagában is indokolt a vizsgálatra: az említett utak mellett a környező intézmények, mint például a Lánc utcai rendelő, a Zsolnay Kulturális Negyed vagy a Kodály Központ is markánsan határolják a környéket. A kutatáshoz kétféle interjú módszerrel alkalmaztam: egyrészt a lakókkal készítettem rövid, úgynevezett walking-interjúkat, melyeknek köszönhetően a legtöbb környékbeli utcából sikerült meghallgatnom a témával kapcsolatos gondolatokat. Ezek a papírra jegyzetelt, rövidebb idő alatt lebonyolított beszélgetések a vélemények tágabb bemutatását, és a felderítést szolgálták. Ennek kiegészítésére a szociológia hagyományos módszertanához jobban illeszkedő félig strukturált interjúkat is felhasználtam, ellensúlyozva a másik technika hiányosságait. Az interjúrészleteket dőlten jelölöm a szövegben. A felhasznált módszerek miatt nem a reprezentativitás, hanem a felmerülő problémák pontosabb és részletesebb megértése állt a kutatás középpontjában. Az anyagok elemzéséhez a témához kapcsolódó korábbi kutatások eredményeit alkalmazom, továbbá több tudományos szempont segítségével következtetéseket vonok le a környék percepciójával kapcsolatban.

³ VINCZE Csilla és KOSKA Éva és FONAI László, *Komplex oktatási, kulturális, szociális, foglalkoztatási és lakhatási program megvalósítása a Zsolnay Kulturális Negyed környékén*. Projekterv, (2013), 1.

Szomszédság és a környék percepciói

Ebben a fejezetben interjúrészetek segítségével olyan elemeket mutatok be, amelyek jelentős szerepet játszhatnak a környékről kialakított percepciókban. A vizsgálat alapvetően két nagy témát, a szomszédságot és az adott területről formált képet öleli fel. A kettő szükségképpen összefügg: az utóbbi létrehozásában szerepet játszik a környéken élők megítélése, továbbá a lakók véleményei, gondolatai is hatással lehetnek környék alakítására. A szomszédság meghatározásánál fontos, hogy milyen szempontból vizsgáljuk ezt a fogalmat. Előzetes hipotézisem többnyire homogén közösségeket feltételezett a szomszédságban: a területet a romosabb és az újabban épített házak lakóinak dichotóm kapcsolatában képzeltem el.

A közösségek, főként a modern közösségek meghatározásához nagy mennyiségű szakirodalom áll rendelkezésünkre. A klasszikus megközelítések a kisebb településeket és a várost, a közösséget és a társadalmat szembeállítva ragadták meg a témakört: az emberek a társadalomban külön élnek és nem érdekük bármit is tenni a másikért (megfelelő) ellenszolgáltatás hiányában, „hatalmuk területe szigorúan elhatárolt a többiekétől.”⁴ Tönnies a közösség három fajtáját, a rokonságot, a szomszédságot és a barátságot különbözteti meg. A szomszédság ebben az esetben a falusi környezethez kapcsolódik, ahol a házak és földek közelségéből és a közös munkából adódóan az emberek többet érintkeznek és bizalmasabb kapcsolatokat alakítanak ki egymással.⁵ Ebben a meghatározásban főleg a földrajzi terület és a társadalmi kohézió kerül előtérbe, ahhoz viszont, hogy a mai körülményekhez képest is megfelelő képet kapjunk, további elméleteket is szükséges alkalmaznunk.⁶

⁴ TÖNNIES, Ferdinand, *Közösség és társadalom* (Budapest: 1983 [1887]), 57.

⁵ Uo., 23–25.

⁶ MACIVER, Robert Morrison és PAGE, Charles Hunt, „A közösség az, melyben az egyén teljes életet élhet”, in szerk. GOSZTONYI Géza, *Közösségi szociális munka*, 19–20 (Budapest: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2001), 20.

A közös területen alapuló aspektus mellett intézmény központú szemléletet is felhasználhatunk, illetve a közös érdekek és a tagok közötti kommunikáció mentén is elindulhatunk.⁷ A kommunikációs technológiák fejlődésével kérdésessé válhat, hogy a területi közelség szükséges feltételnek bizonyul-e, mivel a lokalitás elveszti hagyományos jelentőségét a közösségformálásban⁸ – ennek ellenére a jelenlegi kutatás számára a területi meghatározás tűnhet a legkézenfekvőbbnek. A környék néhány utcája valóban homogén képet mutat, az általam meghatározott vizsgálati terület belső részein viszont inkább foltokban követik egymást az újabb és a régebbi épületek. Ha csak a külső (hasonló megjelenésű) részeket vennénk figyelembe, akkor elfogadhatnánk a lehatárolást, de a belső változatosság miatt nem tűnik elégségesnek ez a szempont.

A vizsgálat során egyfajta kettősség látszott kirajzolódni a környékkel kapcsolatban. Egyrészt kellemesnek, nyugodtnak és csendesnek, másrészt pedig „vegyesnek” jellemezték a területet, ami utal a környező házakra, a terület külső megjelenésére és az ott lakókra egyaránt. Szorosabb szomszédi kapcsolatok ritkán fogalmazódnak meg az interjúkban, legtöbbször a látásból való ismertség és a köszönőviszony jellemző. A szomszédságról alkotott előzetes feltételezés, miszerint homogénebb csoportokba tömörülnek az itt lakók, az interakció és a kommunikáció hiánya miatt megkérdőjelezhető.⁹ A közös terület mint érdekképző működhet az itt lakók esetében, ha viszont olyan érdekek jelenlétét várjuk el, amelyek túlmutatnak az egyszerű lokális determináltságból fakadó alapvető elvárá-

⁷ WIRTH, Louis, „Adalékok a helyi közösség definíciójához”, in szerk. GOSZTONYI Géza, *Közösségi szociális munka*, 21–23 (Budapest: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2001 [1964]), 22.

⁸ WEBBER, Melvin M., „Az érdekközösség definíciójához”, in szerk. GOSZTONYI Géza, *Közösségi szociális munka*, 24–26 (Budapest: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2001 [1964]), 24.

⁹ Uo., 26.

sokon,¹⁰ és amelyeket az interakció folyamán kialakuló „mi tudat” egybefog, akkor nem teljesül az előzetes hipotézis.¹¹

Közös véleményformáló tényezőnek bizonyos mértékben a médiát tekinthetjük. A legtöbb esetben az olyan, környéken előforduló atrocitások, problémák és bűnesetek rendelkeznek hírértékkel, mint a 2012-ben történt gyilkosság, melyet a közeli Délibáb utcánál követtek el egy fiatal lány ellen, miután az visszautasította a támadó közeledését. Mivel az eset nem a vizsgált területen, hanem a vonzáskörzetében történt, és az alanyok által említett negatívumok között sem jelent meg a többi problémánál markánsabban, ezért ennek most nem tulajdonítunk kiemelt figyelmet, de fontos adalék az összkép értelmezésében.

Az interakció hiányából következtethetünk arra is, hogy főképp az egyéni tapasztalatok hasonlósága alakítja a helyiek szubjektív képét. A vélemények közötti különbségekre a magyarázatot így nem a problémák eltérő mivoltában, vagy egyfajta többség és kisebbség közötti véleményeltérésben, hanem a pozitívumok és negatívumok érzékelésének struktúráiban kell keresnünk a két csoport esetén. A fiatalabb és idősebb interjúalanyok között lényegi különbség mutatkozott, mert az előbbi csoport a terület pozitívumai mellett általában negatívumokat is kiemelt az itt élőkkel szemben. A Zsolnay úton, illetve a Felsővámház utcában hivatkoztak olyanokra, akiktől félnek, esetleg összetűzésbe is keveredtek már.

FIATAL DOKTORNŐ Hát vegyes, vegyes a dolog, tehát itt a Zsolnay Negyed az ugye szép meg tök jó, hogy itt vannak programok, meg rendezvények, ami közel van, viszont az az Alsóbalokány környéke, meg a Felsővámház

¹⁰ Például az itt lakók valószínűleg megfelelő infrastrukturális feltételeket és olyan környezetet várnak el, melyben jól érezhetik magukat.

¹¹ MACIVER – PAGE, „A közösség...”, 20; HANKISS Elemér, „A közösségek válsága és hiánya”, in szerk. Uő., *Társadalmi csapdák. Diagnózisok* 205–240 (Budapest: Magvető Kiadó, 1983), 206–207.

utca az viszont elég problémás szerintem, tehát, hogy ott azért sötétedés után már nem szívesen sétálok egyedül.

KÉRDEZŐ És miért?

FIATAL DOKTORNŐ Hát elég sok az ilyen lezüllött arc, ugye ott vannak ezek a (kicsit megáll, levegőt vesz) késdobálós kocsmák is a Felsővámházon (kicsit nevet), ahonnan azért jönnek ki ittas emberek, meg tehát nem tartom biztonságosnak.

Az idézett interjú további részében kiderült, hogy konkrét ösztetűzésbe még nem keveredett az említett személyekkel, elsősorban elővigyázatosságból nem jár arra sötétedés után – az idősebb interjúalanyok, akik régebb óta élnek itt, ritkábban említettek hasonló problémákat. Az is szembetűnő, hogy a (fiatal) nőkben fogalmazódott meg legtöbbször ez a probléma, amely valószínűleg az életmódbeli különbségekre vezethető vissza. Általában a negatív élményeket a sötétedés utáni órákkal kötötték össze a fiatalabbak, amikor az idősebb korosztály tagjai valószínűleg kevésbé aktívak, emellett pedig meghatározó tényező lehet a korábban említett gyilkosság is.¹² Az interjúalanyok rossz tapasztalataik kapcsán általában időben korábbi eseményekre hivatkoztak és ezeket a negatív élményeket a Zsolnay úthoz, illetve az Alsóbalokány utcához kötötték.

KÖRNYÉKBELI VOLT EGYETEMISTA FIÚ Ja hát persze, végig sétálhat bárki, jó vannak ilyen cinkesebb elemek, ilyen olyanok, akik mondjuk kicsit bizalmatlanságot ébreszthetnek az emberben, de hát ilyen igazából mindenféle van, így is, úgyis találkozol bárhol, mondjuk nem a Zsolnay negyedben, hanem Úránvárosban, Kertvárosban vagy akár a belvárosban, szóval nincs olyan nagyon kirívó dolog. Most attól függetlenül, hogy ott

¹² Bővebben lásd: *Bándy Kata gyilkosa egyedül ölt*, Index, Hozzáférés: 2019.05.20. <https://index.hu/belfold/2012/07/21/bandy-hatter/>

ugye a cigányok, ott laknak, ők azok, akik szoktak úgy-
mond ijesztőbbek lenni.

KÉRDEZŐ Ez melyik rész kb?

KÖRNYÉKBELI VOLT EGYETEMISTA FIÚ Hát ott
a, szerintem nem tudom pontosan hol vannak, ott az Al-
sóbalokánynak a keleti végén asszem, valahogy így.

KÉRDEZŐ És említetted, hogy nem olyan már, mint
volt, régen ez, hogy nézett ki?

A FIÚ EGYETEMISTA BARÁTNŐJE Hát most ugye
amióta, vagy hát régebben ugye sokkal több ilyen család
élt ott és hát nekem sokszor volt olyan, hogy hát alából
nem vagyok előítéletes, de hát sokszor volt, hogy fényes
nappal így inzultáltak úgymond és ez azért nekem úgy
nem jó élmény és mostanában, azért így nincs egyáltalán.

A fenti interjú későbbi részeiben kiderült, hogy a Zsolnay Vil-
mos úti önkormányzati házak lakóira gondoltak, akiket a Sch-
lauch Imre Városrendezési Program keretében 2016-ban akar-
tak kilakoltatni és az itt álló házakat lebontották volna. A Város
Mindenkié Pécs civil szervezet figyelemfelkeltő akciói, illetve a
nagyobb média visszhang nyomán a munkálatokat leállították,
azóta nincs jelentősebb változás az ügyben.¹³ Fontos, hogy az
alanyok általában meg tudtak nevezni két konkrét lakást, ame-
lyekben olyanok éltek, akikkel problémájuk akadt. A városren-
dezési programmal körülbelül egy időpontra esik az egyik ilyen
házban keletkezett tüzeset, ami miatt az ott lakókat elköltöztet-
ték Pécs keleti területére – valószínűleg ehhez az eseményhez
köthető, hogy az összetűzések gyakorisága csökkent.

A KÖRNYÉKEN KÉREGETŐ FIÚ A Zsolnay Negyed,
az nagyon kiemelkedő rész volt, ott nagyon sok balhész
időszak volt, akkor a Lánc utcát, nagyon rá vannak állva

¹³ Bővebben lásd: *Schlauch-program – címkék*, A Város Mindenkié Blog, Hozzá-
férés: 2019.05.20.<http://avarosmindenkie.blog.hu/tags/Schlauch-program>

a jobbikosok az épületre. Ott vannak problémák tényleg a Lánc utcai épületbe szoktam járni a testvéremhez.

KÉRDEZŐ És a Zsolnaynál mi volt?

FIÚ Ott mentek a kurvák, sok kurva volt, kábítószeresek, komoly dolgok vannak.

KÉRDEZŐ De ezek kikhez köthetők igazából?

FIÚ Így nem ismertem őket

KÉRDEZŐ És most már nincsenek?

FIÚ Már nincsenek, már közel egy éve nem lehet őket látni.

A helyiekkel kapcsolatban fontos az az aspektus, amely a környékről alkotott képre is hatással van. Az interjúk során beszéltem a két feltételezett csoporthoz tartozó emberekkel. Az újabb építésű házak lakói mellett (első és második interjúrészet), olyanok is nyilatkoztak, akiket alapvetően a környék negatív tulajdonságaival kapcsolnak össze (harmadik interjúrészet, önkormányzati lakásban lakók). Mindkét esetben említésre került a környék megítélésében az itt élők és a külső szemlélők nézőpontjainak szembeállítás, valamint az előbbiekkal kapcsolatos ismeretek hiánya; a területen többször megfordulók és az itt élők pedig már ismerhetik azokat, akikkel konfliktus vagy probléma adódhat. Ezáltal számukra kevésbé tűnhet fenyegetőnek a környék, illetve jobban kezelhetik a konfliktusokat is, míg a „kívülről” érkezőket váratlanul érinthetik ezek, súlyosabbnak érzékelhetik a felmerülő problémákat.

KÉRDEZŐ És mit gondolsz, milyen ez a környék a város többi részéhez viszonyítva?

A KÖRNYÉKEN KÉREGETŐ FIÚ Sok rosszat mondanak róla, az biztos.

KÉRDEZŐ Kik szokták?

FIÚ Az emberek, sok a kábítószeres, sok a rossz ember, balhék, hát annyira nem igaz.

KÉRDEZŐ Akkor miért mondhatják ezt?

FIÚ Hát nem tudom, külső szemmel lássák ezt.

Ezek a területeken nagy arányban cigányok élnek, ami re mindkét oldalról egyaránt reflektálnak az interjúkban is. A magyarországi cigányság esetében, így jelen helyzetben is nem egyszerű rasszista sztereotípiáról beszélhetünk, mivel „a cigány” mint társadalmi kategória idővel összekapcsolódott a szegénység, a deviancia és az *underclass* fogalmával, ezek pedig az itt vizsgált területen is sokszor együtt járnak.¹⁴ A Zsolnay Vilmos úton lakók esetében az ott élő közel ötven emberből legtöbbször azon családok tagjaival érintkeznek vagy kerülnek valamilyen összetűzésbe, akik ténylegesen kapcsolódnak az előbb említett negatív jelzőkhöz (korábbi interjúrészekben utaltak a prostitúcióra és a kábítószer-használatra), ezért hajlamosak azonosítani az összes itt élővel ezzel a két családdal.

A vizsgálat során látható volt, hogy az interjúalanyok számára kevésbé fontos a lakóhely közösségképző szerepe, és ez összefügg a környékről alkotott képpel is. Webber¹⁵ megállapításaiból kiindulva azáltal, hogy csökken a kommunikáció lakóhelyhez való kötöttsége, a városrészekben átívelő, egymástól nagyobb távolságra élő emberek is közösségeket alkothatnak, például a munkahely mentén. Benschman és Vidich azon állítását figyelembe véve, miszerint „az új urbánus közösségek önkéntesek, és inkább preferált értékek, intézmények és kultúrák szerint megválasztott életközösségen alapulnak, mint egy eleve eldöntött lakóhely tényén,”¹⁶ az alábbi megállapításokat tehetjük a vizsgált alanyokkal kapcsolatban: a környékről alkotott kép elsősorban olyan helyszínekhez és színterekhez viszonyítva jelenik meg, ami a megkérdezettek aktuális élethely-

¹⁴ FÁBIÁN Zoltán és SIK Endre, „Előítéletesség és tekintélyelvűség”, in szerk. ANDORKA Rudolf és KOLOSI Tamás és VUKOVICH György, *Társadalmi riport*, 381–413 (Budapest: TÁRKI–Századvég, 1996), 396.; CSEPELI György és ÖRKÉNY Antal „Az emancipáció kihívása a mai magyar társadalomban a romák és nem romák viszonyában”, *Szociológiai Szemle* 25, 3. sz (2015): 83–102, 90.

¹⁵ WEBBER, „Az érdekközösség...”, 24–26.

¹⁶ BENSCHMAN, Joseph és VIDICH, J. Arthur, „A közösség formái radikálisan megváltoztak” in szerk. GOSZTONYI Géza, *Közösségi szociális munka*, 27–28 (Budapest: Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2001 [1975]), 27–28.

zetéhez legszorosabban kapcsolódik – így például az idősek esetében a Lánc utcai rendelőintézethez, az egyetemisták esetében pedig a közeli Művészeti Kar épületéhez. Látható, hogy a lokalitás szerepe nem szűnik meg teljesen, hiszen a közelség kategóriája a helyi közösségképzés helyett az említett intézményekkel kapcsolatban játszik szerepet, korábbi funkciója viszont átalakul.

FIATAL DOKTORNŐ Zsolnay Negyed, mármint ez a kiépített rész, ez nyilván kiemelkedő, most hát a Balokány igazából szerintem nem fog meg senkit, mert abban vannak lehetőségek, tehát lehetne, de mivel nincs ott semmi. Ugye még itt van a környéken a Kodályközpont, ami tök jó csak oda ritkán járok, meg tehát úgy minden elérhető közelségben van, könyvtár is még amikor ott tanultam, akkor az azért jó volt, hogy itt van pár perc sétára.

Egy másik interjúban:

KÉRDEZŐ És mi miatt költöztetek oda?
KÖRNYÉKBELI VOLT EGYETEMISTA FIÚ Mert ott volt jó, azelőtt sokan laktunk egy albérletben a belvárosban és elakartunk már onnan költözni. Közel a sulihoz, mert ugye odajártunk egyetemre. Én 2 éve végeztem, te most fogsz. És akkor ez így nagyon jónak nézett ki, vagyis hát így jó is igazából.

Mester Tibor kétezres évek elején Pécsen végzett kutatásában arra a megállapításra jutott, hogy a városkép kialakításában a belváros dominanciája a legmeghatározóbb.¹⁷ Ezen felül a résztvevők mentális térképein is a város ezen része jelent meg markánsan, amit általában a környező lakóterületekkel összemos-

¹⁷ MESTER TIBOR, *Pécsi városlakók mentális térképei – egy kutatás tapasztalatai*, Építész fórum, Hozzáférés: 2018.05.30. <http://epiteszforum.hu/mester-tibor-pecsi-varoslakok-mentalis-terkepei>

tak, saját lakókörnyéküket pedig csak ritkán vagy elnagyoltan ábrázolták az alanyok. Jelen kutatásban is hasonló tendenciák mutatkoznak, a korábban említett intézmények mellett legtöbbször a belvároshoz való közelség jelenik meg pozitív tényezőként, de volt olyan is, aki belvárosként hivatkozott a környékre.

A városképpel kapcsolatban fontos kutatási kérdés volt, hogy vajon az interjúalanyok hogyan látják saját lakókörnyezetüket a város többi részéhez viszonyítva. A hipotézis, miszerint rosszabb megítélése miatt elkülönül majd a többi városrésztől, nem igazolódott be. Az alanyok több esetben is meglepődtek a kérdés hallatán. Ennél érdekesebb az, hogy általában átlagosként jellemezték a Zsolnay Kulturális Negyed környékét és nem láttak markáns különbségeket a többi városrészhez viszonyítva – ezt tükrözi a második idézett interjúrészlet is, vagy a walking-interjúk során a „beleillik a városba”, illetve „mindenhol ez van, nincs nagy különbség” megfogalmazások. A kívülálló és helyiek környékről alkotott percepcióiban mutatkozó lehetséges eltérés értelmezéséhez ezért egy urbanisztikai, szemiotikai megközelítést alkalmazok.

Kevin Lynch a városnak egy olyan sémát (pattern), összképet tulajdonít, amelybe belefoglaltatnak és felismerhetővé válnak a város negyedei, műemlékei, közlekedési útvonalai, tehát azok az elemek, amik a város működésére, struktúrájára valamilyen hatással vannak.¹⁸ Ez a séma „olvasható” úgy is, mint egy nyomtatott oldal, érthető jelek organizált együttese. A város lakosai ennek a mintázatnak részei és alakítói egyaránt: új jeleket értelmeznek és termelnek, ezért igazán fontos, hogy miként látják, hogyan olvassák saját városukat, lakókörnyezetüket. A városkép meghatározó elemei az utak (paths), határok (edges), negyedek (districts), csomópontok (nods), iránypontok (landmarks).¹⁹ A csomópont olyan stratégiai központja a

¹⁸ LYNCH, Kevin, „A város szemléletének struktúrája”, in szerk. VIDOR Ferenc, *Urbanisztika – Válogatott tanulmányok*, 539–558 (Budapest: Gondolat Kiadó, 1979 [1965]), 539.

¹⁹ Uo., 546–549.

városnak, mint például az elágazások és a kereszteződések – a város életének gócpontjai, amelyekhez fontosabb funkciók kötődnek, így központoknak is nevezhetjük őket. Mindezek alapján az előbbi interjúk alanyai számára csomópontnak számított például a belváros, az egyetem vagy az orvosi rendelő.

A jelenlegi elemzés szempontjából az utak szerepe is jelentős. A „vegyesség” és a környéken előforduló problémák inkább azoknál az interjúalanyoknál jelennek meg, akik nemrég költöztek a területre, mert előtte máshol laktak, így ők pár évvel ezelőtt még csak kívülről szemlélhették a jelenlegi lakóhelyüket. Ha az előbbi megközelítést vesszük alapul, illetve megvizsgáljuk a környék reprezentációját a médiában és a hétköznapi életben, látható, hogy a város egyik legfontosabb és legforgalmasabb útvonala található a terület mellett, ez pedig fontos a városkép kialakításában.²⁰ Akik nem itt laknak vagy dolgoznak, emellett nem járnak a környék belső részein, csak a környező forgalmas útvonalak perspektívájából láthatják a környéket. Az egyetemisták például a buszmegállóból, illetve a Major utca végéről, a városba érkezők pedig a 6-os útról, ahol többnyire régebbi, romos lakások találhatók. Főként emiatt alakulhat ki olyan percepció a területről, amelyben azonosítják a Zsolnay úti omladozó házakkal a mögötte található területet, ezáltal sokkal rosszabb színben tűnhet fel, mint amilyenek az ott élők érzékelik.

Összegzés

A közösségek, a szomszédság és a városkép változásai hatással vannak, és lehetnek a jövőben is a társadalomra és a városok struktúrájára – utóbbi pedig egyre nagyobb szerepet kap a modern társadalmakban a fokozódó urbanizáció és a kisebb települések elnéptelenedése miatt. A környékről alkotott szubjektív kép előzetes feltételezéseinkkel ellentétben nem olyan

²⁰ Uo., 546.

egységes, mint amilyenek a külső szemlélő számára tűnhet. Az alanyok által felvázolt „vegyesség” jelöli a városrész legfőbb attribútumát: Egyrésztől kellemes, nyugodt környék rajzolódik ki, közel a belvároshoz és egyéb színterekhez, amelyek a városban élők számára kiemelt fontossággal bírnak. Másrésztől viszont foltokban romos épületek, önkormányzati bérlakások és a bennük élő alacsonyabb osztályokból származó emberek szabdalják a területet, ami nyugtalanságot és alacsony biztonságérzetet okoz. Másként jelenhet meg ez a kép a helyiek és a város többi részén élők számára. Kívülről inkább a romos, veszélyes és más hasonló jelzők alatt formálódik a terület egésze, míg belülről a kellemes környék képét megtörő negatív pontok inkább mozaikszerű mintázatot hoznak létre.